

JOSEPH E. STIGLITZ

2006'da küresel sıkıntı

Görünen o ki, 2006 sıkıntılı bir yıl olacak. Çin'in küresel ekonomideki değeri henüz diğer ekonomilerdeki zayıflığı örtebilecek kapasitede değil. Bu durumda Amerika, geleceğe daha yüksek seviyeli borçlar bırakarak, karmaşa ile başa çıkmaya çalışacaktır

Süper Amerikan tüketicisi 2005 yılında her ne kadar 2004 yılı kadar olmasa da ciddi bir harcama yaparak küresel ekonomik büyümenin sürmesine yardımcı oldu. 2005 yılında, geçmiş yıllarda olduğu gibi gelir seviyesine eşit ya da daha fazlasını tüketerek, günde 2 milyar dolar dolayında, neredeyse dünyanın geri kalanından daha fazla harcama yaptı..

Bir yıl önce, pek çok uzman bunun sürdürülemeyeceği konusunda hemfikirdi. Açıkça görülüyor ki, en az bir yıl için daha sürdürülebildi. Ama bu harcamanın devam edemeyeceği gerçeği ortada. Bu durumun sürmesi, hem ABD ekonomisi, hem de küresel ekonomi için 2006'da büyük riskler taşıyor.

İki sürpriz ekonomik gelişme 2005'te olumlu zamanların uzamasını sağladı. Birincisi; ABD Merkez Bankası (FED) kısa dönem faiz oranlarını artırırken, uzun dönemli faiz oranlarını artırmadı. Bunun sonucunda da konut fiyatları arttı. Küresel büyümenin devamının temelinde yatan dünyanın en büyük ekonomisinin performansı, insanların ipotek borçlarını yeniden finanse edip borçlarını uzun dönemlere yayıp, kazançlarının bir bölümünü harcaması sayesinde çıkışa geçti. Aynı zamanda yüksek rakamların inşaat sektörüne yönelmesine yol açtı. Ancak bu eğilim devam edeceğe benzemiyor. Uzun dönemli faiz oranları enin-de sonunda artacak ve bu artış da gelecek yıl olacak gibi. Eğer bu durum gerçekleşirse Amerikalılar borçları için daha fazla para ayırmak zorunda kalacak ve bu onların, hizmetler sektörü ve diğer tüketim malları için daha az para ayırmasına sebep olacak. Dahası emlak fiyatlarının hızlı artışı durabilir, hatta düşebilir. Sonuç olarak ipotek borçlarının yeniden finanse edilmesi sona erebilir, böylece Amerikalılar'ın harcama yapmak için parası kalmayabilir. Her iki hesapta da toplam talep gerileyecek.

Nakit zengini sektörlerin olası durgunluğun üstesinden yatırımlarını artırarak gelmeye çalışması olası bir seçenek. Toplam yatırımda eskimiş donanım ve

yazılımların yenilenmesi ile bir artış sağlanabilir. Ancak yeniliklerin de yavaşladığına dair bazı kanıtlar var, belki bunun sebebi son beş yıldır gerçekleşen araştırma yatırımlarında yapılan kesintilerdir.

Her durumda şirketler nakit zengini olsa dahi, tüketimin yavaşladığı dönemlerde tipik olarak büyüme yatırımı yapmazlar. Ekonomi hakkındaki kuşkular şirketlerin yatırım kararlarına hep bir uyarı öğesi sokarlar. Kısacası, şirketler kendilerine ivme kazandıracak bir yatırım yapmak yerine yatırım yapmayarak küçülmeyi tercih ediyor. Ama bu tek başına Amerika ve dünyada 2006'da yaşanması beklenen durgunluğun sebebi değil.

2005'teki ikinci sürpriz gelişme, petrol fiyatlarının beklenenin çok üzerinde artması oldu. Bu dünyanın pek çok ülkesinin beklenenden daha fazla para harcamasına yol açtı. Yükselen petrol fiyatları yüzünden örneğin Amerika'nın petrol harcamaları kabaca yıllık 50 milyar dolar yükseldi, petrol fiyatları yükselmeseydi bu para doğal olarak Amerika'da üretilen ürünlere harcanacaktı.

2005 yılının genelinde Amerikalılar, bir süreliğine de olsa, petrol fiyatlarının yüksek kalabileceğine inanmamış gibi davrandılar. Ekonomik araştırmalar olmasından korkulan gerçeğin, petrol fiyatlarındaki artışın gerçek etkilerinin bir ya da iki yıl sonra ortaya çıkacağını ortaya koyuyor. Şimdi, önümüzdeki iki yıl için petrolün varil başına 50-60 dolar arasında öngören pazarlar, Amerikan araba şirketlerinin ve fazla benzin harcamayı seven SUV araç müşterilerinin taleplerini merak ediyor.

Yüksek petrol fiyatları dünyanın geri kalanının, her ne kadar büyüme tahminleri Amerika'dan iyi olsa da, ekonomik performansını olumsuz etkileyecek. Çin'in büyümesi bütün dünyayı hayretler içinde bırakarak devam ediyor; gerçekten de yeni veriler, Çin ekonomisinin önceden tahmin edilenden yüzde 20 fazla olduğunu gösteriyor. Dahası Çin'in dalgalanarak büyüyen ekonomisinin Japonya'da dahil olmak üzere pek çok Asya ülkesini de olumlu etkilemesi bekleniyor.

Avrupa karışık bir tablo gibi durmaya devam ediyor, Avrupa ekonomisinin iyileşmesini sağlama alabilmek için daha fazla teşvik gerekirken Avrupa Merkez Bankası inatla faiz oranlarını yükseltmeye devam ediyor. Tüm bunlar yetmezmiş gibi, Almanya'nın yeni hükümeti vergileri artıracağını açıklıyor. Doğru zaman ve yerde yapılan mali doğruluk takdir edilir ama bu yanlış bir zaman ve yer. Böyle olursa Almanya'nın düzelme umutları daha da azalır.

2006'daki temel risk, Amerika'nın uzun dönemli sorunlarının küresel bir soruna dönüşebilmesi. Yapısal mali açıklara, esnek ticari boşluklara, yüksek yerli borçlanmaya sonunda dikkat etmeye başlayan yatırımcılar bir panik anında paralarını Amerika dışına çıkarabilirler. Alternatif olarak, yükselen faiz oranları ve emlak piyasasındaki bir geri dönüş tüketici taleplerinin azalmasına bu da ekonominin kötüye giderek bir duraklama devrine girmesine yol açabilir, bunun sonucu Amerikan pazarına bel bağlayan diğer ülkelerdeki ihracatçılar zor durumda kalabilir.

Her iki durumda da zaten geniş bütçe açıklarıyla başa çıkmaya çalışan ABD Hükümeti, bu zor mali politikalara cevap vermekte zorlanabilir. Bush'un ekonomik idaresine olan güven, onun Irak Savaşı'ndaki idaresine olan güven kadar az, bu yüzden bu krizlerden herhangi biri karşısında endişelenmek için pek çok neden var, ekonomi iyi yönetilemeyecektir.

Ama görünen o ki, 2006 da sıkıntılı bir yıl olacak. Çin'in küresel ekonomideki değeri henüz diğer ekonomilerin zayıflığını örtebilecek kapasitede değil. Bu durumda Amerika, geleceğe daha yüksek seviyeli borçlar bırakarak, karmaşa ile başa çıkmaya çalışacak.

Kısacası 2006 yılı, küresel ekonomik büyümenin devamı hakkında belirsiz bir yıl olacak. En azından, Amerika'da orta kesimin yaşam kalitesinin yükselmediği ve gelirlerin durağan ya da aşındığı bir yıl olacak gibi gözüküyor. Tüm dünyada, sahip olabildiğimiz ve olamadığımız arasındaki genişliğin arttığı bir yıl olacak.

Ekonomik **araştırmalar,** olmasından **korkulan gerçeğin**, petrol fiyatlarındaki **artışın gerçek** etkilerinin **bir** ya da **iki yıl sonra** ortaya **çıkacağını** ortaya koyuyor

Copyright:
PROJECT SYNDICATE
www.project-syndicate.org
Çeviren: Onur Yücel